

Суддя Олександра Жуковська: «НЕ ВІДЧУВАЮ ЕЙФОРІЇ «ВЕРШИТЕЛЬКИ ДОЛЬ» У ЛАВРОВОМУ ВІНКУ, А ЛИШЕ ВЕЛИЧЕЗНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

Відома на Дубенщині суддя Олександра Жуковська на початку листопада цього року була обрана головою Дубенського міськрайонного суду. Які зміни чекають на Дубенський суд за її головування? Як добитися правди у суді і захистити свої права у судовому порядку? Відповіді на ці та інші актуальні питання та поради від голови суду – читайте далі.

Інформаційна довідка: Олександра Жуковська свого часу стала відома, як суддя-блогерка, розкриваючи широкі загалу внутрішню механіку судової машини, з її перевагами і негараздами. З 2006 по 2014 роки працювала в прокуратурі Рівного.

У 2014 році Олександрі Жуковській призначили суддею строком на 5 років до Дебальцівського міського суду Донецької області. У 2016 році її перевели до Дубенського міськрайонного суду Рівненської області. У листопаді 2020 року Олександрі Жуковській перепризначили на цю посаду безстроково.

У 2022 році Жуковська подавала заяву про призначення її членом Вищої ради правосуддя. Вища кваліфікаційна комісія деякий час не давала рекомендації на її призначення суддею Дубенського міськрайонного суду. Подейкували, що це була відплата за критику членів комісії у приватному чаті. Але ця інформація стала відомою комісії. Жуковська називала дії комісії «публічним бичуванням» і судилищем із репресивними методами 1937 року. Тим не менше, Жуковську зрештою призначили. Вона - яскрава блогерка і активна суддя.

- Суддя - доволі рідкісна професія. Олександрю Юрївно, як Ви стали суддею? Це був усвідомлений вибір чи так доля розпорядилася?

- Я свідомо обрала свою професію. На зустрічі випускників школи класна керівниця розповіла мені історію, яку сама вже і не пам'ятаю: що в шостому класі у творі про те, ким себе бачу в майбутньому, я написала, що буду суддею та вершитиму справедливість. І ще у випускному альбомі, як план на майбутнє занотувала, що до тридцяти років стану суддею.

Після школи я вступила у Національну юридичну академію імені Ярослава Мудрого в Харкові. З відзнакою закінчила

її. По тому працювала в Рівненській міській прокуратурі. В основному виконувала функції державного обвинувача в суді, кілька справ, як слідча, направила до суду.

В той час прокурори і слідчі прокуратури були взаємозамінні. Ми чергували подобою. Кожен черговий прокурор очолював слідчо-оперативну групу, тож десятки разів виїжджала на місця події з трупами. Перший пам'ятиму все життя - жінка з проламаним черепом в 13 місцях і повна ванна крові. Зловмисника знайшли десь до півночі. А потім старший слідчий вчив мене як фіксувати все по гарячим слідам, тому ми одразу поїхали в морг на розтин, де

були присутні, допомагали, слухали всі коментарі експерта до 4 ранку, щоб о 8 годині знати, про що допитувати підозрюваного.

Якось я вдягнула на чергування нові туфлі, а ранок почався з викопування кісток часів Другої світової війни на будівельному майданчику. Потім в глибині лісопосадки довелось вішалника виймати з петлі, а третім трупом був потопельник в болоті, якого гарпуном витягували. І ще й у наркопритон поїхали. Взуття не витримало такого випробування польовими умовами і довелось викинути.

Побачила темну сторону людської на-

»»»»

тури. Проте набула неоціненний життєвий досвід. Розвинулась стресостійкість. Але в прокуратурі мені не вистачало незалежності, тому я звідти пішла, щоб стати суддею, як і мріяла в дитинстві.

- Власне, і прокурорські працівники, і судді покликані забезпечувати законність. А чи є різниця між роботою працівника прокуратури і судді?

- Судді керуються принципом верховенства права, бо норми закону можуть конкурувати між собою, бути не дуже справедливими в конкретній ситуації чи не відповідати Конституції України. Я шаную працю прокурорів, слідчих, бо знаю як це, і розумію, яка вона важка та необхідна для забезпечення правопорядку. Не меншою мірою, ніж цінна правова допомога від адвокатів. В основі трикутника правосуддя знаходяться прокурори та адвокати, а на вершині - судді. Бо все ж, у суддів - найвищий рівень відповідальності. Саме від суддівських рішень залежать долі людей. І суддівська професія найскладніша з усіх правничих.

- Олександрю Юрївно, Ви вже тривалий час працюєте суддею. Наскільки морально складно судити?

- Психоемоційне навантаження - дуже велике, фізичне - теж. А особливо зараз, коли суддів критично не вистачає. Я на роботі десь з 06.30-7.00 ранку, а далі - як пощастить, та останні місяці - до глибокої ночі. В хороші дні я в суді до 18.00 години, а в погані буваю і до 23.00 години.

Рано-вранці працюю в електронному суді, вивчаю нові справи, майже цілий робочий день - non-stop - судові засідання всіх видів: кримінальні, цивільні, адміністративні правопорушення. Зазвичай, приходиться від 40 до 60 відвідувачів, іноді бувають дуже емоційно складні дні. А увечері, коли вже в суді панує тиша, - пишу, пишу, пишу. Читаю, допрацьовую про'кти текстів, підготовлені помічниками, додаю мотивацію. І відправляю ухваленні судові рішення до реєстру.

- У пересічних людей є живучий стереотип, що у судді робота - не бий лежачого. Здавалось би, що ж там судити: заглянув у закони, під що підпадає те чи інше діяння, там і виписане готове рішення. Не помилишся. Вніс його у судову ухвалу чи вирок, зачитай та й крапка.

- Це стереотип, який не має нічого спільного з реальністю. Кожній людині її справа найважливіша, а судові рішення впливають на хід життя. Рівень відповідальності надто високий, щоб ця робота могла бути «не бий лежачого». Для мене є технічно складними справи,

наприклад, про дорожньо-транспортні пригоди з великою кількістю судових експертиз. Таких справ у нашому суді багато, тому що Дубенщиною проходять дороги міжнародного значення з інтенсивним рухом.

Також є справи з негласними слідчорозшуковими діями - це де прослуховують, слідкують, знімають. Як-от, справи про торгівлю наркотичними засобами чи хабарництво. Зазвичай, це дуже об'ємні справи, де мені, як головної судді, треба зробити чимало: прослухати чисельні аудіо і відео, допитати значну кількість свідків, дослідити письмові докази, висновки експертиз, часто - з викликом експертів, іноді доводиться проводити виїзні судові засідання.

А є справи невеликі за обсягом роботи, проте психоемоційно важкі та виснажливі. Є історії, які запам'ятовуються на все життя, коли через роки ще сняться очі потерпілих. Таких справ багато. І це не обов'язково кримінальні. Для мене пріоритетними є справи, що так чи інакше стосуються інтересів дітей. Як наприклад, справи про позбавлення батьківських прав, щодо стягнення, зміни аліментів на утримання. Огідно бачити, як дітьми торгуються, наче розмінною монетою. Усіма можливостями, які маю як суддя, намагаюся кожну подібну справу спрямувати так, щоб максимально захистити дітей і їхні інтереси. Незважаючи на взаємовідносини батьків, якимось дошукатись, що діти - це не важіль впливу. Якщо народили дітей, то думати треба про їхній добробут, ростити їх, дбати, виховувати, а не перетворювати на інструмент для досягнення цілей. Як змогли спільно народити дітей, то можуть і

домовитись, як їх ростити. Аби бажання було.

- Як Ви захищаєтеся від негативу, який виливається під час судових розглядів?

- Мусила навчитися відділяти негативні емоції від себе, не заціклюватися на них, не давати їм панувати над розумом. Мені десь до 28 років здавалось неможливим виокремити роботу так, щоб про неї не згадувати поза межами кабінету. Але зараз я вже напрацювала стійкі захисні механізми. Не беру справ додому та на вихідні, не займаюся ними і під час відпустки. Краще довше побути на роботі, але не нести її з собою навіть подумки, бо вдома я - мама та дружина, а не суддя. Хоча частенько я - «мама вихідного дня», бо маю можливість продуктивно спілкуватись зі своїми дітьми хіба в суботу та неділю.

Аналогічно під час відпусток - не думаю про роботу, намагаюсь переключитися на ті домашні справи, на які не вистачає часу в шалені будні. Читаю багато саме під час відпусток. І ще дуже люблю подорожі. Сам процес планування навіть невеликої поїздки, з продумування маршрутів, місць відвідування та поселення, приносить мені не менше задоволення, ніж поїздка.

Я вчу іспанську мову з нуля, з алфавіту, пізніми вечорами після роботи, займаюся два-три рази на тиждень в групі, а щовечора - самостійно, хоча б по 15 хвилин перед сном чи як лише прокинусь - о 05.15 ранку. І так вже 19 місяців без жодного пропуску. Це теж як засіб самозбереження, щоб розвантажити мозок, який так втомлюється на роботі, і щоб залишатися в ресурсі мені треба переключати його на щось геть інше. Наприклад, на вивчення чужої цікавої культури, на створення нових звуків і для розуміння нових слів, щоб утворювались нові нейронні зв'язки в мозку.

Відпочиваю, змінюючи рід діяльності. І це працює. Бо якщо просто ляжу в ліжку після роботи і закрию очі, то мій мозок продовжує аналізувати справи, я «бачу» учасників процесів, «слухаю» свідчення, думаю над доказами, збираючи до купи різні шматки інформації. Тобто, цей процес бурхливої мозкової діяльності не зупиняється. Але коли занурююсь у вивчення чужої мови, що теж потребує значних зусиль мозку - проте іншого роду, що приносить задоволення - я перенаправляю ці нейронні хвилі. І таким чином, вже вночі підсвідомість не турбує мене «робочими моментами». Це такий хитрий трюк самопомогти від емоційного вигорання.

»»»»

>>>>

- Ставлення суддів до учасників судових процесів впливає на зміст судового рішення або суворість покарання?

- Не впливає. Суддя, приймаючи рішення, апріорі, не може керуватися емоціями та почуттями. Симпатії та антипатії залишаються за межами судової зали. Ухвалюючи рішення, судді об'єктивні і неупереджені. Це базові принципи роботи. А якщо суддя відчуває, що от в цій конкретній ситуації не може дати раду своїм емоціям і гарантувати безсторонність учасникам, то бере самовідвід від розгляду справи. Інакше не забезпечити справедливого судочинства.

- Це в теорії. Хіба у реальному житті людина спроможна бути абсолютно вільною від емоцій і почуттів? Утій чи іншій мірі вони впливають на всі її рішення?

- Суддя зобов'язаний бути вільним від тенденційності. Емоції не керують, але вони потрібні, бо без емпатії неможливе правосуддя в принципі. Я, як суддя, розумію, що відбувається в залі, розрізняю чужі емоції і вмю на них впливати, а також контролювати свої. Але за жодних обставин не ухвалюю рішення на емоціях, це завжди результат аналізу доказів у справі. Кожен суддя не просто так, не заради антуражу, одягає суддівську мантію, коли розглядає справу і потім проголошує рішення іменем України. Мантія символізує об'єктивність і неупередженість. Мантія - це друга шкіра, яка відсікає суб'єктивізм. Одягаючи її, ховаєш свої людські вподобання і одночасно відчуваєш увесь тягар суддівської відповідальності. Немає значення, хто переді мною: чоловік чи жінка, багатий чи бідний, депутат чи робітник, віруючий чи атеїст. Я буду оцінювати лише конкретну справу і роль цієї людини в справі, докази, що мені надали.

- Тобто, Ви не станете мститися зухвалому підсудному, який хамить у суді, ображає, провокує? Не накинете йому зайвий рік позбавлення волі?

- Образами, погрозами, лайкою мене не вивести із себе, як і криками. Я - матір чотирьох дітей, як не як. Це жарт, звичайно. Але мій життєвий досвід дозволяє на все це дивитись спокійно. На емоції і провокації не ведусь. Щодо «накинута» рік, то це точно не через якісь образи. Поясню: в кримінальному провадженні при визначенні покарання враховується не лише тяжкість вчиненого правопорушення, обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання, а й особа винного. Я, дивлячись на нього, маю оцінити наскільки він небезпечний для суспільства і як та за який час гіпотетично ця людина може виправитись. І от якщо він агресує навіть

в судовій залі, не робить висновків, не кається, то це означає, що йому треба більше часу для виправлення. І так, він отримає більше, ніж той винний, хто поводить себе адекватно до обставинки, визнає помилку і просить пробащення. А може взагалі не виправиться і його треба максимально ізолювати від населення району, щоб більше не робив шкоди і всі спали спокійно.

Це не про емоції. Дивлячись, як ведуть себе інші в залі суду, я не реагую емоційно на їхні вибрики, а оцінюю поведінку, особистість і потім відміряю індивідуальну відповідальність. Якщо суддя справедливий у своїх рішеннях, засуджені це на глибинному рівні розуміють.

Був у моїй практиці не дуже приємний випадок. Тоді вже судову охорону поліція зняла з суду, а власної охоронної служби в судовій владі ще не було. Вже стемніло, добігав кінець робочий день, з коридорів суду зникли відвідувачі, а я спокійно працювала над текстами рішень. І раптом у мій кабінет з криком увірвався агресивний чоловік. Я його впізнала - це той, хто вчинив багато крадіжок у районі і якого я взяла під варту в залі суду. А він звільнився за років два по закону Савченко. І одразу не додому пішов, а влетів до мене вихлюпувати образу. Я з ним розмовляла як з хворою людиною: спокійно, намагаючись втихомирити і понизити градус емоцій. Правда, тримаючи перед собою дубовий молоток, попередила, що якщо наблизиться на три метри, то встигну викликати слідчо-оперативну групу тривожною кнопкою (якої тоді і не було). Зрештою, він заспокоївся, попросив вибачення та пообіцяв, що в Дубенському районі більше красти не буде. На жаль, цей чоловік на шлях виправлення так і не став і знову потрапив за ґрати. А був випадок, що засуджений після звільнення прийшов з квітами до мене. Різне трапляється...

Зазвичай, засуджені - це люди не дуже розумні, які не прораховували своїх дій на кілька кроків вперед. Здебільшого вони мають певні залежності. А також правопорушення - це часто наслідок відсутності нормальної освіти, правової культури, недоліків виховання. Тому я, в міру можливостей, проводжу уроки справедливості для школярів, зустрічаюся зі студентами. Влаштовую ім екскурсії в суді. Намагаюся допомогти сформувати відчуття справедливості, навчити контролювати емоції та виходити з конфліктних ситуацій, вирішуючи суперечки мозком, а не кулаками.

Я вважаю правову освіту дітей заповнювати не лише їхнього щасливого майбутнього, а й держави в цілому. Тому, хоч не маю майже вільного часу, для спілкування з дітьми знаходжу можливість, попри все. Це архіважливо

для майбутнього. Уроки справедливості було розроблено, за підтримки програми USAID «Нове правосуддя», «Асоціацією розвитку суддівського самоврядування», членом правління якої є я. Показую дітям мультфільми - це умовні задачі. Зазвичай, мені допомагає секретар судового засідання. Ми моделюємо нарадчу кімнату та разом вирішуємо спори, відбуваються жваві обговорення аргументів «за» та «проти». Намагаюся передати дітям як важливо не піддаватися імпульсам одразу, а подумати. З часом долучилась і Служба судової охорони до цих уроків - діти можуть зробити світліни в їхній екіпіровці. А в кінці ще й вручаємо невеличкі подаруночки від Асоціації. Це завжди продуктивно та весело. І за пару років я так поспілкувалась приблизно з чотирма тисячами дітей. Це мій внесок у формування нового покоління правовідомих українців.

- У приватних розмовах з правоохоронцями доводилося чути таку думку, що злочинців провокує на правопорушення занадто ліберальне ставлення суддів до підозрюваних та підсудних. Їх не беруть під варту під час слідства, покарання обмежується іспитивним терміном, тощо. Тому нерідкість, коли правопорушник, проти якого йде судовий розгляд або навіть, перебуваючи на іспитивному терміні, залишаючись на волі, у цей час вчиняє нові злочини: крадіжки, шахрайства, насильство... На вашу думку як судді, наскільки обґрунтовані такі закиди?

- Почнемо з того, що свавілля у демократичній державі - не місце. Тому покарання має відповідати важкості скоєного і особі винного. Конкретно щодо запобіжних заходів, це не покарання, а заходи забезпечення кримінального провадження, щоб воно було завершено. Ці заходи на розгляд слідчого судді чи суду виносять прокурор або слідчий. Я, як слідча суддя чи як головуюча суддя в складі суду, оцінюю, наскільки правильно і обґрунтовано у кожному конкретному випадку вжити чи ні запропонований захід. Він має відповідати обґрунтованості підозри та усувати ризики, якщо вони є. Багато хто може недобачати, але суддя повинен бути максимально зрячим.

Слідчому судді на перших етапах досудового розслідування, коли ще немає великого масиву доказів, дуже важко точно оцінити обставинку. Тому найважча робота у слідчого судді, як на мене, він - на передовій кримінального процесу. Бо головуючому судді вже надають увесь масив доказів: як сторона обвинувачення, так і захист.

Щодо м'якості вироків, то тут зауваження правоохоронців недоречні. Бо

>>>>

якби це було так, то була б апеляційна скарга від прокурора щодо скасування такого вироку за м'якстю. І суди вищої інстанції скасовували б. Однак, навіть подача апеляції через м'якстю не часто трапляється. Суди відміряють і призначають покарання, адекватне вчиненим засудженими правопорушенням та їхнім особам. Те, що у звільнених з-під варти після відбуття строку покарання є проблеми з ресоціалізацією і вони повертаються до злочинної діяльності, то це проблема загальнодержавного масштабу. Її треба вирішувати не довшими строками відсидки, а подумати, як допомогти тому, хто вийде, повернутись до нормального життя. Бо коли вони повертаються назад, а там немає де жити, що їсти і ніхто не бере на роботу через судимість, то опиратись спокусам старого життя і легкій наживі вони, на жаль, не можуть. А є такі, яким просто комфортно сидіти: є дах над головою, є де спати і що їсти, є коло для спілкування. Ці останні - невинні.

- Чи можливий підкуп суду з метою уникнення заслуженого покарання?

- В межах наукового дослідження я з'ясувала, що з 2021 до середини 2024 в Україні за хабарництво засуджені 14 суддів, 13 з них реально сидять. Тож, підкуп можливий, але це тягне за собою відповідну реакцію держави. Як на мене, то проблема корупції в судах дуже перебільшена. Є багаторівневий антикорупційний контроль, починаючи з пильного відбору і закінчуючи оперативною діяльністю органів, відповідальних за боротьбу з корупцією, спеціальною прокуратурою та судом. Є ще й внутрішній контролер – власна совість. Суддя присягає на вірність народу України, а не грошам. А тих, хто про це забуває, - правильно карають.

- Тим не менше, серед людей панує стійкий стереотип, що все можна «порішати» в суді. Наприклад, через адвокатів. Як каже народна приказка: «Сильний і багатий – рідко винуватий».

- Стереотип на те і стереотип, що не переобтяжує мозок процесом думання. Так легше жити, вірячи, що суд програв, бо інша сторона «порішала», ніж визнати, що позиція була слабка, доказів достатніх не надав чи справді був не правий у цій ситуації.

Що все купується і продається - то дуже хибне уявлення. Чи багато суддів

ризикне заради хабаря втратити все: посаду, статус, репутацію, легальний дохід і перспективу грошового утримання у відставці, свободу, врешті-решт? Якщо серед суддів і є не дуже розумні, то їх мало.

А проблема корупції в судах - роздута. Бувають випадки, коли прокурору не вдається довести вину обвинуваченого, адвокат витягує всі гріхи досудового розслідування на білий світ і справа «розсипається» у суді. І людину суд виправдує. Одрозу кричать про корупцію, що суддя «куплений». Бо так простіше зняти з себе відповідальність тому,

хто мав довести вину обвинуваченого належними і допустимими доказами. Або навпаки, суд засудив винного, а розказують, що то «рішало» чи «страх» перед стороною обвинувачення, коли той, хто мав якось пом'якшити становище обвинуваченого обрав неправильну тактику захисту та заперечення очевидних доказів вини. На суд легше «стрілки перевести», бо суддів не люблять априорі. Така специфіка роботи.

- Скажіть, чи часто трапляється, коли у суді з'ясується, що невинного «підставляють» і фальсифікують проти нього справу?

- Був випадок у моїй практиці, що я, зрештою, прийшла до абсолютного

усвідомлення, що людину підставили. І виправдала. Загалом, ухвалила поки 5 виправдувальних вироків з 285 проголошених. Тож міф про те, що за ґратами сидять переважно невинні люди, теж дуже перебільшений.

- Але відомі кричущі випадки застудження невинних людей. Мабуть, жоден суддя не застрахований від такої судової помилки?

- Звісно, в судовій практиці з мільйонами справ трапляється різне. Але засудити невинного - це, мабуть, найважчий суддівський гріх. Тому й кажуть, що «Краще відпустити винного, чим засудити невинного».

- З висоти нинішнього досвіду, немає зараз відчуття, що з тих 285 вироків, які Ви винесли - зараз прийняли б інше рішення?

- Немає. Я виділяю час, щоб перечитати рішення, скасовані чи змінені вищими інстанціями, працюю над помилками, постійно вчусь. Але немає жодного вироку, в якому вдруге ухвалила б інше рішення.

- Ви засудили сотні людей. Це важкий моральний тягар. Як воно - позбавляти людей волі? Не виникає відчуття вершительки долі?

- Тяжко. Важкий тягар відповідальності. Я розумію, що впливаю на долі людей. Але це не привід возвеличуватись. Нещодавно показала статистику своєї роботи, на що мені написав Іван Петрович Домбровський (це суддя Верховного і Конституційного судів України у відставці) слова, що запали в душу. Вони і є найкращою відповіддю на Ваше питання: «Багато людей думають, що у нас на шиї лавровий вінок, але то ЯРМО. Тільки той, хто носив його, може це зрозуміти». І це правда. Я не відчуваю ейфорії «вершительки долі» у лавровому вінку, а лише величезну відповідальність від того, що саме мені доводиться ухвалювати складні рішення. Та втому. Іноді є ейфорія, що вирішила тривалу проблему.

- Ви винесли майже триста вироків у кримінальних справах. А скільки всього судових справ розглянули (цивільних, адміністративних, кримінальних) за час роботи суддею?

- Ці інформація збирається в суддівське дос'є Вищою кваліфікаційною комісією суддів України за підсумками кожного року. Я не рахувала суму всіх справ за роки роботи, якось не було потреби. Іна в Єдиний державний реєстр судових рішень мною відправлено

>>>>

тисячі документів. Можемо подивитись загальну кількість прямо зараз: от 17901 документ (на час публікації вже 18278).

- Це виходить, десь близько 1800 справ щорічно, якщо розділити їхню кількість на число років Вашого перебування на суддівській посаді?..

- Це усереднений показник. У різні роки кількість справ була різною. У 2016 році десь 500 кінцевих рішень ухвалила, а цього року за 11 місяців уже понад 3000 розглянутих справ і матеріалів. У 2014 році, коли у Дубенському суді працювало вісім суддів, то всі разом вирішили близько 4000 справ, тобто річне навантаження на суддю було орієнтовно пів тисячі. Я застала лише кілька місяців такої роботи, які називаю своєю «золотою весною». На жаль, зараз робоче навантаження – надлюдське - і на мене, і на помічників та секретарів судових засідань.

- То Ви одні судите в Дубенському міськрайонному суді? А недавно ж у наш суд був призначений новий суддя...

- Указом Президента від 16 жовтня Сергій Вікторович Макеєв призначений суддею Дубенського міськрайонного суду. Він щойно склав присягу народу України в присутності Президента і буде включений в авторозподіл справ. До складання присяги він не розглядав судових справ. Всі справи у Дубенському міському суді останні 3,5 місяці доводилося розглядати мені. Тож, я дуже чекала присягу Сергія Вікторовича. І вже в нього є суддівські повноваження, а в мене з часом зменшиться навантаження.

Десь з весни стане трохи легше, бо поки ще маю близько 900 нерозглянутих справ у залишку і є справи, що вже призначені на травень 2025 року. Та однозначно в суді прискориться розгляд справ з появою нового судді. Це чудова подія для Дубенщини, що суддя Макеєв склав присягу і я його з цим широко вітаю.

- Чому такий дефіцит суддів у Дубенському суді? І яка ситуація у сусідніх судах?

- Багато суддів звільнилося, а нових немає. Дуже важкий і тривалий відбір. Мабуть, немає посади, на яку складніше потрапити в Україні, ніж на посаду судді. Процедура допуску до суддівства дуже терниста. Довгий шлях випробувань у мене зайняв 5 років, а у судді Макеєва аж 7. Поваги до професії мало, а робота, напевно, надзвичайно важка. Держава не завжди забезпечує дотримання гарантії суддівської незалежності, на жаль. Відтак, охочих стати

суддями останніми роками поменшало. А з тих, хто подали документи, то більшість не доходить до фінішу. Тому суддів не вистачає не тільки в Дубенському міськрайонному суді, а в цілому по Україні. Нас десь на 50% менше, ніж було на початку 2016.

Що стосується сусідніх судів, розташованих у Дубенському районі, як-то: Радивилівський, Демидівський, Млинівський - у цих судах ситуація краща, в перших двох - повний штат, в третьому є вакансія і незабаром з'явиться ще одна, бо колега досягає граничного віку у 65 років.

Суддівський корпус порідшав і нагально потрібні нові судді. Вища кваліфікаційна комісія суддів України щойно оголосила новий добір на суддівські

Під час Уроку справедливості

посади. Подавайтесь, хто відповідає кваліфікаційним вимогам і відчуває в собі сили дійти до кінця випробування та працювати суддею. Все ж, це найбільш незалежна професія. І я сподіваюсь, що з часом люди почнуть поважати суддів і наш труд.

Колись читала дослідження американських психологів та психіатрів, то вони зробили висновок, що юрист (особливо суддя), лікар (особливо хірург) та військовий (особливо учасник бойових дій) - це три найважчі для людської психіки професії.

- Олександрю Юрївно, Ви не тільки діюча суддя, а віднедавна - і голова суду. Що значить бути головою суду? Це щось, на кшталт, старшого судді?

- «Старший суддя» - це гарний вислів. У суддів немає ієрархічного підпорядкування. Є тільки горизонтальні зв'язки. Всі судді рівні і однаковою мірою незалежні. А голова суду - перший серед рівних, тобто «старший» в силу досвіду та знань, а не впливу на інших. Він не втручається у діяльність суддів і не має права впливати на прийняття ними рішень. Це технічна посада, яка додає ще адміністративних функцій до безпосереднього здійснення правосуддя.

Голова обирається суддями для того, щоб суд, як установа, працював. Представляє суд у зовнішніх зносинах, контролює ефективність апарату суду, організовує ведення судової статистики та інформаційно-аналітичного забезпечення, щоб якість судочинства зростала, сприяє підвищенню кваліфікації суддів, видає накази по суду та інше.

- Раніше Ви були активною блогеркою. А зараз Вас непомітно у блогосфері. Чому?

- Часу немає. Я сплю по 5 годин. Іноді хочеться написати щось цікаве, поділитись думками. Мені здається, важливе пряме спілкування з широким загалом, бо так, принаймні, розбиваються міфи про судову владу. Але зараз я настільки перенавантажена суддівськими справами, що решту часу витрачаю лише на сім'ю та відновлення сил. Тож для блогерства місця поки немає.

- У Вашій судовій практиці були справи, які запам'яталися на все життя своєю екстраординарністю, надзвичайністю, які вплинули на Ваш суддівський світогляд, змусили задуматися, зробити висновки, змінитися?

- Усі справи індивідуальні, але не кожену я пам'ятаю за ці роки. Їх дуже багато, щоб пам'ятати усі. Був якийсь один казус, досить кумедний. Дивлюсь на чоловіка під вартою і розумію, що десь його бачила, а згадати ніяк не можу. Його звинувачували в тому, що вкрав три гранати в росіян на блокпосту, коли повертався з тимчасово окупованої території додому. Ніби за таке медаль можна було дати. Але він їх вкрав з метою продажу, а не здати для використання проти ворога.

Привіз в автобусі, повному людей, до Дубна. І тут вивісив оголошення про продаж. Першу продав, на спробі збути другу його вже затримали правоохоронці, а третя граната була якраз при ньому в кишені. І ще обвинувачувався у повторній крадіжці з проникненням в квартиру в умовах воєнного стану.

Починаю розгляд справи і, відпо-

>>>>

>>>>

відно, встановлюю дані. Питаю, чи судимий? А він каже, що, мовляв, то це ж Ви відправили мене в зону на три роки і три місяці! І тут я його згадала: це ж "домушник", якій вміло зламує замки, і минулого разу начудив десь 5-8 епізодів, тож був засуджений реально. Виявляється, вийшов і вирішив не тільки красти, а й торгувати вибухонебезпечними предметами. Він аж засмутився, що я його забула. Цього разу відправила злодія у тюрму на 5 років і наступного разу вже не забуду.

Але є справи, що пам'ятаєш роками. Специфіка роботи головуючого судді при розгляді кримінальних проваджень така, що ти нічого не знаєш наперед - лише маєш текст обвинувачення, а докази сторони подають, вже коли розгляд йде. Тобто, суд сприймає інформацію безпосередньо з показань свідків, потерпілих. Це живі емоції.

Була одна справа про ДТП, від згадки про допит потерпілого в якій, у мене досі холоне серце. Це був фельдшер, який щойно заступив на зміну. Надійшов виклик, він приїхав на місце і намагався реанімувати жінку, яка була в такому стані, що з першого погляду не зміг впізнати в ній власну дружину... Впізнав... Рятував усіма силами та знаннями, які мав... але вона померла у нього на руках. У них залишилось троє дітей. І він пробачив молоденького обвинуваченого, який вчинив злочин з необережності та щиро покаявся не лише на словах.

Пам'ятаю справу про ДТП, де чоловік - далекобійник віз у бусі цілу родину: тестя з тещею, свою дружину та двох маленьких дітей і вагітну, на 7-му місяці, сестру жінки. І в них врізався легковик, водій якого з дружиною поспішав у кіно. Водій за кермом буса був настільки професійний, що встиг вжити екстреного гальмування швидше, ніж могла фізично спрацювати гальмівна система транспортного засобу - до 1,4 секунди. І ще й встиг усіх криком попередити.

Судовий експерт пояснював, що шансів уникнути ДТП в нього не було, навіть за такої вражаючої реакції, але наслідки він цим пом'якшив, бо знизив різко швидкість і сукупна сила удару зменшилась. Вагітна жінка мала настільки загострені реакції, що вона встигла згрупуватись до удару. І лише вона зосталась «на ногах» та потім носилась між рідними в різних медичних установах. Ця жінка була лікарем-гінекологом, тож вона з тяжким животом і в такому стресі ще й надала своїм близьким першу медичну допомогу на місці події. Фактично, вона врятувала свого батька і чоловіка сестри, які були на передньому сидінні і постраждали найбільше.

Це було 7 січня. Слідчого, який оформляв це ДТП, збив насмерть інший

автомобіль. Майже всі учасники дорожньо-транспортної пригоди отримали інвалідності, включно з пасажирами легковика, подружжя з якого розлучилось.

Героїня цієї історії розродилась раніше строку, а водій екстракласу залишився без роботи, бо він так і не зміг більше пересісти з крісла колісного (візка для людей з інвалідністю) за кермо вантажівки. Водій-винуватець потрапив під закон про амністію і кримінальної відповідальності не поніс, але з нього примусово за судовим рішенням було стягнуто всі завдані матеріальні і заявлені моральні збитки.

В моєму професійному житті була багато складних справ, але я пам'ятаю переважно ті, рішення в яких ухвалювались найтяжче.

- Зараз стільки несправедливості докола, а за захистом звернутися особливо й нікуди. Інституції, які раніше займалися захистом прав громадян, тепер позбавлені цього права. Як скажімо, приміром, прокуратура. Омбудсмен - далеко, не всім до снаги до нього добитися. Остання надія - на суд. Але ж це недешеве задоволення. Як досвідчений суддя, просвітїть читачів, які ніколи не стикалися з судами, наскільки реально захистити свої права й інтереси у суді? І як це оптимально зробити?

- Справедливість існує і правду добитись можна в суді. Але завжди дешевше і швидше домовитись між собою, якщо це не спір з державою, звичайно. Зараз існує інститут медіації - це така незалежна арбітри, яких конфліктуючі сторони обирають разом. Медіатор виявляє, який же спільний інтерес є у противників шляхом конфіденційних бесід окремо зі сторонами і спільних сесій. І допомагає їм досягти консенсусу.

Медіація дуже ефективна в бізнесі і сімейних спорах, а також це швидше, дешевше і не публічно. Я сама маю професійну підготовку як медіатор, пройшла відповідне навчання у 2018 році в своїй Альма-матер - у юридичній академії в Харкові. Якщо домовитись самостійно чи з допомогою третьої сторони не вдається, то лише з позовом до суду треба звертатись.

Протидіяти дрібним адміністративним правопорушенням можуть і органи місцевого самоврядування та їхні адміністративні комісії, дільничні офіцери поліції. За захистом від кримінальних правопорушень треба йти до слідчих відділів правоохоронних органів - поліції, ДБР, НАБУ, СБУ. І, зрештою, суд з усім розбереться. В суді краще мати адвоката, який надасть кваліфіковану правничу допомогу.

- Все це так, але ж, писати позовні заяви, витрачатися на адвокатів - не всім по кишені.

- Для ряду категорій справ є пільги і

позовні заяви безкоштовні, є гарантії звільнення від сплати судового збору. Менш соціально захищені громадяни, які не мають достатнього доходу, пільговики можуть безкоштовно судитись з допомогою адвокатів із Центру надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Обвинуваченим у кримінальному провадженні, згідно до їхніх заяв, судом також призначаються безкоштовні для людей, але не бюджету, захисники. Це досвідчені адвокати, послуги, яких оплачуються державою. І в місті Дубно є відповідний осередок правової допомоги, де кожен може отримати первинну консультацію не за гроші, і багато з місцевих мешканців мають право на такого адвоката від держави.

Я вважаю, що в Україні так функціонує система правової допомоги і правосуддя, що справедливості добитись можна. Інша справа, що судова влада в результаті чисельних непродуманих реформ і стадії серйозної кадрової кризи, просто фізично не здатна, з некомплектом в 50% штату суддів, забезпечити максимально швидкий розгляд справ.

Плюс у нас дуже неконкурентноспроможна оплата праці у апаратах судів. Люди йдуть з апаратів судів, а замінити досвідченого секретаря суду, судового засідання чи помічника судді - ну дуже важко. Я вже не одну людину навчила «з нуля» і знаю, як важко втратити та замінити професіонала. Дуже недооцінена державою робота працівників судів. Але незважаючи на кризу з кадрами та оплатою праці, в складних умовах воєнного стану, судова влада тримається на жіночих плечах.

Правосуддя здійснюється. І в українському суді можна добитись справедливості. І Дубенський суд працював, працює та буде працювати. Тому не варто розчаровуватись, зневірюватись як би тяжко не було, а треба йти до своєї мети, якщо вважаєте її праведною. Нехай довше, складніше, але все буде.

- Дякую Вам, Олександро Юрївно, за предметну і корисну розмову.

- Користуючись нагодою, напередодні Різдвяних свят хочу побажати всім країнам: любіть і бережіть одне одного. Любіть своїх дітей. Бо з недолюблених дітей виростають нещасливі люди. Не витрачайте такий дорогоцінний час на дріб'язкові образи і сварки. Життя надто коротке. Насолоджуйтеся за кожної можливості часом, що ви проводите з близькими, друзями чи просто вдихаєте повітря на повні груди. Гречно дякую ЗСУ за захист, за можливість жити і працювати. Молимося за Вас, наші дорогі захисники.

Спілкувався П.Мащенко